

H I S T O R I J S K I Z B O R N I K

Godina I

Zagreb 1948

Broj 1 — 4

*D*uboke promjene, koje naši narodi proživljuju izgrađujući socijalizam, moraju i u razvoju hrvatske historiografije obilježiti odlučnu prekretnicu. Uklonjene su najzad osnovne društvene smetnje, koje su sprečavale, da se naša prošlost proučava jedinom, doista znanstvenom metodom historijskog materijalizma i da se taj rad sustavno organizira. Postojanje narodne vlasti, njezina briga za razvitak nauke, uporno nastojanje naših naroda da ostvare socijalizam — okolnosti su, koje već danas dopuštaju smišljen i organiziran rad na upoznavanju prošlosti hrvatskog naroda. Historijska nauka treba da je u našoj narodnoj državi prava znanost, treba da u prvom redu proučava »historiju radnih masa, historiju naroda« (Staljin). Objašnjavajući ovu razvojem proizvodnih snaga i njima uvjetovanim promjenama u strukturi društva, borbom klasa koje nastaju na osnovi društvenih odnosa u procesu proizvodnje, ona mora izvršiti opsežan rad i riješiti mnoga pitanja, a svoje rezultate mora predati ne samo omladini u školama, nego i najširim slojevima naroda. Veličina i hitnost ovih zadataka tolika je, da se one ne mogu ispuniti pojedinačnim i nekoordiniranim naporom izoliranih naučnih individualnosti. Uza sve to potreba organizovanoga naučnog rada ne isključuje nego, štaviše, zahtijeva najsnažnije individualno ulaženje u naučnu problematiku. Iz tog individualnog, često i samoinicijativnog, istraživačkoga rada proizaći će — kroz diskusije, kritike i korekture — konačna rješenja i sintetičke formulacije.

Povezujući se sa životom naroda i izgradnjom socijalizma, historičari će rješavanju historijskih problema pristupati odsada naoružani velikim iskustvom neposredne društvene prakse; oni će s mnogo većom pronicavošću moći uočiti njihovu suštinu i lakše nazrijeti njihovo rješenje. A rezultati

takvog rada pripomoći će daljnjoj izgradnji svijesti u našem narodu, njegovu upoznavanju društvenog razvoja, shvaćanju nužnosti i zakonitosti našeg puta u socijalizam.

Historijska nauka ne može više biti objektivna u građanskom smislu te riječi; pod maskom tobožnje objektivnosti stajala je na strani tlačitelja i eksploatatora. Protivno lažnom objektivizmu građanske historiografije ona će ubuduće historijske pojave ocjenjivati prema njihovu značenju u razvoju ljudskog društva, prema njihovoj progresivnosti. Znajući, da je istina uvijek na strani najnaprednije klase društva i da je ona u potpunom skladu s njezinom borbom za viši stupanj u društvenom razvoju, naša historijska nauka ne smije prikrivati svoje klasno obilježje, svoju partijnost. Stoga ona ne smije podupirati ni onaj bijeg u prošlost, koji zapravo znači strah pred društvenom stvarnošću i njezinim graditeljskim težnjama; ona mora svoje napore upraviti prije svega na istraživanje naše bliske i najbliže prošlosti, u kojoj današnjica ima svoje neposredno korijenje.

Premda će navedena prekretnica obilježiti dubok prelom u razvoju hrvatske historiografije, nova nauka ne odbacuje nipošto pozitivne tekovine prošlosti. Trudom vrijednih radnika naslijedili smo obilnu izvornu građu i mnoštvo različitih podataka. Ovu baštinu treba kritički provjeriti i obogatiti novim prinosima, osobito s područja ekonomske i društvene historije. Baš na tome, dosad toliko zanemarenom, području potreban je što opsežniji monografski rad. Ali se on ne može smatrati sam po sebi svrhom. Kao i u historijskom istraživanju uopće, treba i u njemu primijeniti onu stvaralačku metodu, koja svijesno utire put uopćavanju i koja svaku, pa i najmanju monografiju izdiže iznad pukoga pozitivističkog utvrdjivanja činjenica, daje joj pravi naučni smisao i značenje u upoznavanju historijske zakonitosti. Ovo stvaralačko uopćavanje konkretnih historijskih podataka ne smije biti zamijenjeno primjenom bilo kojih šablona i shema. Ta se opasnost može izbjeći samo sustavnim proučavanjem marksizma-lenjinizma i produbljenim usvajanjem dijalektičke metode. Svako površno i mehaničko usvajanje nekih osnovnih postavaka historijskog materijalizma može dovesti samo do vulgarnih generalizacija, koje ne riješavaju i ne objašnjavaju ništa. U okviru općih zakonitosti društvenog i historijskog razvoja potražiti konkretne i specifične oblike, u kojima su te zakonitosti u datom razdoblju djelovale na izvjesnom našem geografskom području — to treba da bude cilj žive i stvaralačke primjene materijalističke dijalektike u našoj nauci.

Međutim, radi postizavanja tog cilja treba razviti intenzivan i sustavan rad na svladavanju stručne spreme. Jedan od najvećih nedostataka prošlosti bio je upravo nemar za odgoj znanstvenog podmlatka. Taj nedostatak treba u najkraćem roku prevladati, i to je moguće samo u najužoj suradnji s omladinom. Stojeći u prvim redovima borbe za izgradnju socijalizma, naša je omladina čvrsto povezana s narodom i njegovom historijom. Iz te

prošlosti, koja je sva u znaku borbe protiv ugnjetača, ona crpe gordost i snagu za svoje današnje napore, a velike i često tragične pouke prošlosti osjeća kao opomenu i zalag bolje budućnosti. Odatle njezina želja za studij povijesti naših naroda. Treba tu želju poduprijeti i dalje razvijati upornim radom u školi i izvan nje, treba što prije ukloniti sva nesnalaženja i zapreke, bile one subjektivne ili objektivne prirode. Relativna slabost nastavnčkog kadra kao posljedica nedavnog načina školovanja, pomanjkanje udžbenika i stručne literature još uvijek su teško negativno nasljeđe prošlosti.

Izvršenju tih zadaća treba, među ostalim, pripomoći Povijesno društvo Hrvatske i njegov stručni časopis *Historijski zbornik*. Uredništvo časopisa nastojat će da širokom organizacijom suradnje pokrene na znanstveni rad što brojniji kadar radnika. On će, osim hrvatske povijesti, obuhvatiti i područja južnoslavenske, slavenske i opće povijesti, povijesti umjetnosti i kulture, arheologije, pomoćnih historijskih nauka te probleme nastave i popularizacije historijske nauke. Pri tom će uredništvo biti prisiljeno, da neko vrijeme donosi i takve priloge, koji se ograničavaju samo na iznošenje materijala i utvrđivanje pojedinih činjenica. Međutim, uporno ograničavanje naučnog istraživanja na »gole činjenice«, na »objektivnu« deskripciju znači zapravo usvajanje pozitivističke metode, koje se kod ocjenjivanja historijskih pojava pretvara u nenačelan »objektivizam« s težnjom da sve izjednači. Protiv takve metode, koja vrlo često nije samo znak neznanja i nemoći, nego i maska različitih idealističkih shvaćanja, i koja historijski razvoj pretvara u niz »objektivnih« činjenica jednake vrijednosti, bez perspektive i bez razvojnih zakonitosti, uredništvo će se boriti kao protiv pojave, koja je tuđa osnovnim metodološkim postavkama historijskog materijalizma i naučnom istraživanju uopće. Uredništvo je svjesno teškoća, koje ga pri tom očekuju. Ali najzad, naša napredna historiografija ne razvija se csamljena. Ona će u svoime nastojanju imati dragocjenu pomoć u historiografiji Sovjetskog Saveza; njeno bogato metodološko iskustvo i značajne rezultate časopis će prenositi u prikazima, ocjenama i bilješkama. Pored toga, uredništvo smatra svojom dužnošću i to, da sovjetskim historičarima pruži punu pomoć u što boljem upoznavanju naše vlastite prošlosti.

U sadašnjem trenutku *Historijski zbornik* imat će i tu praktičnu sorhu, da do neke mjere nadomjesti nastavnčima udžbenike narodne povijesti. On, prema tome, treba da u isto vrijeme posluži i potrebama nauke i njezinoj popularizaciji. Ova dvostruka zadaća predstavlja nesumnjivo znatnu teškoću u nastojanju uredništva, da časopisu dâ što jedinstvenije obilježje. Osim toga uredništvo smatra potrebnim, da u nedostatku posebnoga stručnog časopisa unese rubriku Priloga za povijest umjetnosti i arheologiju, u kojoj će donositi prikaze od užega znanstvenog interesa.

U pogledu usmjerenosti znanstvene tematike Historijski će zbornik nastojati da prema svojim silama provede u život onu zadaću, koju je maršal Tito u svom govoru na svečanoj sjednici Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u prosincu 1947. namijenio našoj historijskoj nauci u cijelosti. On je tada rekao: »Kada je riječ o Akademijama nauka, onda moram da podvučem još jedan veliki zadatak. A to je: da se neumorno radi na skidanju vela s naše historije, t. j. na tome da se pronade istina i uklone svi falsifikati iz historije nas Južnih Slavena. A takvih falsifikata bilo je ne malo. Razumije se, do njih je došlo pod utjecajem i vladajućih klika i pojedinaca. Često su ti falsifikati bili rezultat međusobnih razmirica među slavenskim narodima na Balkanu, razmirica prouzrokovanih bilo od protunarodnih klika bilo sa strane tuđina. Čišćenjem naše historije od svih falsifikata i nepotrebnih primjesa, uvjeren sam da ništa ne će izgubiti ni jedan narod od nas Južnih Slavena.«

Prema tome, čuvanje bratstva i jedinstva među jugoslavenskim narodima bit će također jedna od važnih zadaća našeg časopisa. On će nastojati da, uz istraživanje povijesti hrvatskog naroda, posveti punu pažnju prošlosti srpskog naroda u Hrvatskoj, i da odlučno pristupi čišćenju hrvatske historiografije od različitih falsifikata, osobito onih, koji su nastali pod utjecajem klerikalnog i fašističkog protunarodnog rada.

Nema sumnje, da Historijski zbornik ne će moći odmah udovoljiti svima navedenim zadaćama i da će u početku trpjeti od nesistematičnosti i, možda, improvizacije. Ali je isto tako nesumnjivo, da će ovo prelazno razdoblje trebati u interesu nauke učiniti što kraćim. Toj bi zadaći trebao prije svega poslužiti perspektivni plan rada na području hrvatske historiografije, u kojem bi dostojno mjesto našao i Historijski zbornik.

UREDNIŠTVO

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA I

1948

BROJ 1-4

TISAK I NAKLADA NAKLADNI ZAVOD HRVATSKE / ZAGREB

R E D A K C I O N I O D B O R

V L A D I M I R B A B I Ć

M I R O S L A V B R A N T

G R G A G A M U L I N

M A R K O K O S T R E N Ć I Ć

J A R O S L A V Š I Ā A K

G L A V N I I O D G O V O R N I U R E D N I K

J A R O S L A V Š I Ā A K

I Z D A J E
P O V I J E S N O D R U Š T V O H R V A T S K E
Z A G R E B